

Чільне місце у збірнику статей займають праці з організації ресурсів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського та в бібліотеках наукових установ Національної академії наук України. Інформативними та важливими в плані співробітництва та взаємодії бібліотек з іншими науковими установами є наукові статті фахівців Національної історичної бібліотеки України, Книжкової палати України ім. Івана Федорова та Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». Корисним для фахівців вітчизняних бібліотек буде й досвід роботи бібліотек, презентований у науковій статті спеціаліста з Великобританії.

Представлені у цьому збірнику матеріали розкривають окремі аспекти науково-дослідної роботи та є доповненням до низки видань, зокрема, збірників наукових праць, науково-аналітичних матеріалів, науково-методичних розробок та чисельних публікацій у фахових виданнях, підготовлених за проблематикою дослідження.

Слід зазначити, що широке коло питань, започаткованих у науково-дослідній роботі «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» та представлених у збірнику наукових статей, потребують подальших ґрунтовних досліджень та розробок, вимагають залучення висококваліфікованих фахівців як бібліотечних, так і спеціалістів з інформаційних технологій.

Авторський колектив збірника висловлює сподівання, що широке й зацікавлене обговорення бібліотечним співтовариством таких актуальних питань, як організація бібліотечно-інформаційних ресурсів, стане поштовхом до вирішення багатьох назрілих завдань, сприятиме піднесенню вітчизняних бібліотек до рівня роботи європейських книгозбірень.

Надія Володимирівна Стрішенець,

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

УДК 025.3:004.6(100)

Надія Стрішенець,

д-р іст. наук,

зав. відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ЗАРУБІЖНА КАТАЛОГІЗАЦІЯ: ПОВ'ЯЗАНІ ДАНІ ТА BIBFRAME

Йдеться про глибокі зміни, які відбуваються у зарубіжній каталогізації, зокрема, про новий міжнародний стандарт каталогізації «Опис та доступ до ресурсу» (RDA), перспективою якого є створення моделі пов'язаних даних. Розглянуто досвід перекладу RDA італійською мовою та основні проблеми, які виникли при цьому. Серед них – постійні зміни тексту, а також переклад нових термінів, які визначають контекст каталогізації на перспективу. Представлено підсумки розвитку та поширення RDA у європейських країнах за час після Ризького семінару Європейської групи RDA (травень 2016 р.). Йдеться і про BIBFRAME – модель даних для бібліографічного опису, яка має прийти на зміну MARC.

Ключові слова: каталогізація, зарубіжне бібліотекознавство, бібліотечні стандарти, пов'язані дані, BIBFRAME.

Нині, коли роль і місія бібліотеки у суспільстві, власне сама сутність бібліотечної професії потребують переосмислення, саме організація бібліотечно-інформаційних ресурсів і насамперед такий основоположний складник бібліотекознавства, як їх каталогізація, вимагає особливої уваги дослідників і бібліотекарів-практиків. Процеси, які відбуваються у зарубіжному, і зокрема американському бібліотекознавстві, свідчать про глибокі зміни у традиційних підходах до каталогізації.

Ще на початку 2008 р. у Бібліотеці Конгресу з'явився важливий документ – «Звіт Робочої групи Бібліотеки Конгресу з майбутнього бібліографічного контролю» [1], покликаний з'ясувати вплив змін, які відбулися завдяки появі електронного середовища, на майбутнє каталогізації. У розроблених авторами Звіту рекомендаціях йшлося про те, що бібліографічні дані бібліотеки мають рухатися від закритої моделі даних до

Статтю підготовлено в рамках стажування на факультеті бібліотекознавства та інформаєзнавства Католицького університету Америки за Програмою досліджень ім. Карнегі (Carnegie Research Fellowship Program), що адмініструється Національною Радою Євразійських та Східноєвропейських досліджень (NCEEER).

відкритої, яка ґрунтується на веб-моделі, у якій записи є зрозумілими для програм, та у форматі, що може легко інтегруватися у веб-сервіси. Це дасть змогу бібліотекам краще використовувати ресурси мережі та переваги зв'язків, які існують між різними джерелами даних на веб [1, р. 26].

У традиційному бібліотекознавстві бібліографічні записи, з яких формувався каталог, розглядалися як сукупність елементів даних про видання, необхідних для його ідентифікації серед тисяч інших. Подібне трактування побутувало понад століття. Поява нових видів ресурсів, електронного середовища і, відповідно, зміна форм їх поширення неминуче привела до перегляду традиційного концепту.

Сучасні моделі даних, такі як семантичний веб – модель пов'язаних даних (linked data), вступає в суперечність із цим традиційним поглядом на бібліографічний запис, – вважає американська дослідниця Р. Кларк. Бібліографічний запис є концептуальною цілісністю, яка містить всю бібліографічну інформацію про ресурс разом в одному місці, наприклад, на каталожній картці або у MARC запису. Тоді як за умови використання пов'язаних даних, бібліографічні дані про ресурс більше не повинні розглядатися як концептуальне ціле і збиратися в одному місці. Вони пов'язуються з багатьма іншими в різних місцях по всьому вебу як зібрання елементів опису, в якості заміника-сурогата фізичного ресурсу [2, р. 295]. Р. Кларк, вважає, що використання ідеї семантичного вебу може революціонізувати бібліотечну справу. Як відомо, його метою є сприяння користувачам у повнішому, точнішому пошуку інформації. Відтак неодноразово різними авторами наголошувалося на тому, що технології семантичного вебу мають використовуватися бібліотеками, щоб зробити їх дані відкритішими й доступнішими для взаємодії з іншими системами: як бібліотечними, так і інших спільнот – архівів, музеїв, інших установ культурної спадщини. Бібліотечні ресурси мають бути легко доступним для пошуку в мережі Інтернет. Семантичний веб завдяки пов'язаним даним – методу публікації даних, а не документів, у структурований, машиночитаний спосіб дозволяє здійснювати поєднання даних з різних джерел для поліпшення пошуку інформації.

Відповідно, використання пов'язаних даних бібліотеками розглядається як один з інноваційних засобів поліпшення якості обслуговування читачів, а отже зростання ролі бібліотек. Пов'язані дані містять набагато більше потенціалу, ніж традиційні записи. Поняття бібліографічного запису як основної одиниці каталогу бібліотеки має змінитися. Концепція запису як

одиниці, що складається з окремих елементів, поки що панує, і бібліотеки з їх бібліографічними даними ще залишаються концептуально несумісними з новими моделями даних, і до тих пір, поки каталогізація продовжуватиме ґрунтуватися на записах, а не на даних, бібліотечні каталоги не зміняться, – вважає Р. Кларк [2, р. 301].

Вихід каталогізації на новий рівень з використанням поєднаних даних, функціонування бібліотечного каталогу в новому е-середовищі вимагає наукового аналізу. У зв'язку з цим Американська бібліотечна асоціація оголосила 2010 рік «Роком каталогізаційних досліджень» [3]. Безперечно, у США і раніше виходило немало ґрунтовних видань з цієї проблематики. Питанням каталогізації присвячена також ціла низка наукових журналів: *Cataloging & Classification Quarterly*; *Journal of Library Metadata*, а також *Library Collections, Acquisitions & Technical Services*; *Library Resources & Technical Services*; частково *Serials Librarian*; *Serials Review*; *Technical Services Quarterly*. Прикметно, що однією з перших монографій, що з'явилася 2010 р., стала монографія К. Олівера «Вступ до RDA» [4], хоча новий міжнародний стандарт каталогізації (RDA) ще перебував на стадії тестування і був впроваджений Бібліотекою Конгресу лише навесні 2013 р.

Не дивно, що і в наступні роки більшість дослідників зосередилася саме на новому стандарті каталогізації, що ґрунтується на Функціональних вимогах до бібліографічних записів, в основі яких – зв'язки між сутностями бібліографічного запису, а в перспективі й пов'язані дані. Серед основних видань, що вийшли у перехідний період між каталогізацією за Англо-американськими правилами каталогізації (AACR2) і RDA назвемо: «Опис електронних, цифрових та інших носіїв з використанням AACR2 та RDA» М. Вебер та Ф. Остін (2011) [5], «Практична каталогізація: AACR, RDA і MARC21» (2012) А. Велш і С. Батлі [6], «RDA: стратегія впровадження» М. Ель-Шербіні (2013) [7]. Всі ці видання ще наводять приклади опису одночасно і у AACR2, і у RDA. Так, книга М. Ель-Шербіні, рецензія на яку з'явилася у фаховому журналі [8], містить багато прикладів опису та ілюстрацій, а перші два розділи взагалі присвячені історичній основі, порівнянню з попередніми Правилами (AACR2). У книзі знаходимо порівняльний термінологічний аналіз, у якому увага акцентується, зокрема, на відмінностях традиційних і нових термінів. Окремий розділ містить приклади бібліографічних та авторитетних записів за RDA, що дуже важливо для бібліотек, які лише переходять на новий стандарт і перебувають у пошуку зразків.

Подібним до посібника М. Ель-Шербіні є довідник з RDA Р. Максвелла «Maxwell's Handbook for RDA», виданий того ж таки 2013 р. [9]. Однак, на відміну від М. Ель-Шербіні, Р. Максвелл небагато уваги приділяє порівнянню RDA та AACR2, і вже не акцентує уваги на проблемі впровадження, розглядаючи RDA не лише як теоретичну модель, а як стандарт, який перебуває на стадії практичного використання і є керівництвом для створення бібліографічних і авторитетних записів.

В іншому виданні «Робочий зошит з RDA : Вивчення основ «Опису та доступу до ресурсу» (2014) [10] увага також приділяється новій термінології RDA, знову пояснюються такі важливі для розуміння стандарту сутності; як твір, вираження, втілення, примірник (англійською скорочено WEMI). Для цього пропонується використати несподівану аналогію, уявивши, як би діяли Функціональні вимоги до бібліографічних записів у продуктивній крамниці, як сутності проявляються і пов'язуються там. Наприклад, нехай «хліб» буде аналогом сутності «work», різні типи хліба на полицях – це різні вираження («expressions»), індивідуальні форми і марки хліба на полицях – це втілення («manifestations») цих виражень, а конкретний буханець у кошику покупця – то примірник \ одиниця («item»). Розглядається там й інша засаднича термінологія, зокрема, поняття «основні елементи» («core elements»), тобто ядро бібліографічного запису – необхідна, суттєва інформація, яка дає змогу користувачам знайти, ідентифікувати й відібрати ресурс. Наголошується на тому, що у RDA відмовилися від більшості (не всіх) стандартних скорочень.

Серед багатьох статей, що з'явилися в цей період, і насамперед тих, що ввійшли до аналітичного огляду «Стан каталогізаційних досліджень: аналіз рецензованої журнальної літератури, 2010–2014» [11], виділимо ті, які мають найбільше значення для української практики. І насамперед – досвід перекладу RDA італійською мовою [12], який може стати підґрунтям для роботи над українським перекладом.

Автори статті «Італійський переклад RDA» зазначають, що робота над перекладом почалася ще влітку 2013 р., відразу після впровадження нового стандарту Бібліотекою Конгресу та Британською бібліотекою, причому без будь-якого офіційного наказу чи постанови. І лише в жовтні 2013 р. було офіційно призначено Робочу групу з Перекладу. 31 березня 2014 р. Центральний інститут зведеного каталогу італійських бібліотек і бібліографічної інформації (ICCU) досяг угоди з Американською бібліотечною асоціацією (ALA) про право на переклад RDA («Accordo per

і Diritti Di Traduzione in Lingua Italiana Dello Standard RDA»). Відразу ж після цього був призначений координаційний комітет з перекладу правил.

До складу Робочої групи з перекладу, на пропозицію Головного управління з бібліотечної спадщини, закладів культури і авторського права, увійшли представники: Флорентійського університету – три особи, в т. ч. редактор; Павійського університету – співредактор; Університету Бокконі – чотири особи; національних бібліотек Італії: Римської національної центральної бібліотеки – одна особа та Національної центральної бібліотеки у Флоренції – дві особи; Вищої нормальної школи в Пізі; Фонду Чині; Книготоргової агенції «Casalini Libri» – чотири особи; Ватиканської апостольської бібліотеки – дві особи; Центрального інституту зведеного каталогу італійських бібліотек і бібліографічної інформації (ICCU) – три особи; Пізанського університету – дві особи. Всього – 24 перекладачі та редактори [12, р. 450].

Переклад був завершений у вересні 2015 р. і опублікований в PDF-версії на Сайт ICCU в листопаді. Тобто фактично тривав майже два роки, а після укладання угоди з ALA – трохи більше року.

Виділимо основні моменти роботи над перекладом. Якими були перші кроки? Спочатку Робоча група поширила попередній набір правил перекладу деяких формулювань, ідіоматичних виразів, стандартних фраз та основних термінів італійською мовою. Це було необхідним для забезпечення узгодженості між перекладачами; виявлення основних проблем, які потрібно буде вирішити в ході перекладу; включення важливих нових термінів і понять.

Перший набір загальних правил з'явився з перекладу словника RDA, виконаного в серпні-вересні 2013 р. Він мав бути першим, зазначають італійські автори, для того, щоб приступити до перекладу. Вкрай важливо, щоб переклад термінів і визначень словника був точним і остаточним, наскільки це можливо, тому що він має використовуватися всіма перекладачами. Адже формулювання, фрази і основні терміни іноді нелегко зрозуміти і часто нелегко перекласти італійською мовою, – зазначають фахівці. Крім того, була підготовлена таблиця відповідностей між англійською та італійською мовами для термінів і виразів, що повторювалися. Наприклад, для таких: additional evidence, additional instructions, as applicable, as appropriate, as instructed, ascertainable та ін. У стандарті є фрази, які повторюються багато разів. Для них переклад мав бути ясним і точним з лінгвістичної точки зору та ідентичним по всьому

тексту. Наприклад, «Apply guidelines at» («Застосовуй керівні принципи / настанови»), «Choosing preferred names for families» («Вибір родинних прізвищ, яким надають перевагу»). Переклад міг не обов'язково слово в слово повторювати англійську фразу, але мав чітко і ясно висловлювати думку італійською мовою.

Автори окреслюють і основні проблеми, з якими зіткнулися в роботі. Якраз найперша частина роботи – переклад словника – переслідував і додаткову мету, а саме: ідентифікацію складних питань, які необхідно буде вирішити в ході перекладу. Важливою характеристикою словника є те, що він збирає разом понад 800 записів, визначення яких є і у тексті RDA. Наприклад, коли в тексті RDA перший раз згадується термін «Назва твору», то поряд дається його визначення. А всюди, де цей термін з'являється потім у тексті, він має інтерактивний зв'язок, який з'єднує його з визначенням та гаслом у словнику. Ця функція поширюється на весь текст RDA, оскільки RDA призначений для використання в електронній версії.

Іншою проблемою, яку, до речі, відзначають і фахівці інших країн, стали постійні зміни в тексті RDA. За кілька місяців від початку перекладу глосарію кількість термінів у ньому зросла на 10 %. І, нарешті, проблема виникла з прикладами: чи слід їх перекладати італійською мовою?

Особливим моментом у роботі став переклад термінів, і насамперед тих, які вводять нові поняття концептуальних моделей ІФЛА. Це найважливіший і відповідальний набір термінів, – вважають автори, – як для труднощів перекладу, так і культурного значення. Адже переклад нових термінів (і, отже, нових понять) неминуче впливає на дисциплінарний контекст мови перекладу. Деякі з них були лише частково новими. Це терміни на позначення типу ресурсів, серед яких чимало не бібліотечних, але важливих для дослідницьких потреб користувачів, наприклад: живопис, монета, флеш-карта, колаж, діорама, медаль, рентгенографія і т. д. Інший набір термінів існує для запису різних типів носіїв і їх технічних характеристик: полотно, картон, кераміка, слонова кістка, скло, шкіра, метал; матеріалів, що використовувалися: чорнило, барвник, акрилова фарба, крейда, графіт та ін. Італійські автори відзначають нові каталогізаційні терміни і поняття, котрі стали особливо важкими для перекладу. Наприклад: unit of extent, access point, other title information, comprehensive description. Це насамперед тому, що їх визначення й обсяг зазнали змін.

Важливо також зауважити, що верстку перекладу вчитували дві особи одночасно англійською й італійською мовами, вивіряючи точність перекладу і його послідовність. Від часу оприлюднення італійського перекладу в листопаді 2015 р. на сайті ICCU і його появою на сайті RDA Toolkit 8 березня 2016 р. пройшов певний час, оскільки процедура розміщення перекладів на RDA Toolkit забирає немало часу і є досить тривалою. Як відомо, на сьогодні на сайті RDA представлено шість перекладів стандарту (німецькою, французькою, італійською, іспанською, китайською, фінською). Як зазначає Д. Хеннлі, який відповідає за інтернаціоналізацію стандарту і курує його переклади, каталонський та норвезький переклади будуть додані до вже існуючих на сайті RDA на початку 2017 р. У процесі – переклади словацькою та в'єтнамською мовами [13].

23–25 травня 2016 р. у Національній бібліотеці Латвії (м. Рига) відбувся черговий щорічний семінар Європейської групи RDA (European RDA Interest Group, скорочено EURIG) [14]. Другий у цьому році важливий форум з RDA для європейських країн відбувся 7–11 листопада 2016 р. у Німецькій національній бібліотеці у Франкфурті-на-Майні. Це була зустріч Керівного комітету RDA (RSC), на порядку денному якої стали: перехід до нової моделі управління RDA, яка є частиною триваючої інтернаціоналізації RDA; співпраця з іншими установами культурної спадщини, які описують свої ресурси; дискусія про вплив Довідкової бібліотечної моделі (LRM)-FRBR на RDA і реструктуризацію RDA Toolkit.

На зустрічі у Франкфурті-на-Майні були підведені підсумки напрацьованих щодо розвитку та поширення нового стандарту за час після Ризького семінару. Безперечним лідером у Європі з сучасної каталогізації, окрім Великобританії і Франції, є Німеччина. Саме там з'явився перший переклад RDA. Німецькою національною бібліотекою (ННБ) було розроблено навіть спеціальний ресурс «RDA-Info-Wiki» (<https://wiki.dnb.de/display/RDAINFO/RDA-Info>), який є платформою не лише для інформування, розміщення матеріалів стосовно RDA, а й для спілкування учасників проекту, серед яких не лише бібліотеки Німеччини, але й інших німецькомовних країн – Австрії, Швейцарії. До спільного проекту впровадження RDA залучені не лише бібліотеки національного рівня, державні, але й спеціальні та публічні бібліотеки, а також культурні інституції. У Німеччині навіть видавці починають використовувати RDA для опису своїх видань.

Швейцарська національна бібліотека впровадила новий міжнародний стандарт для створення записів до каталогу «*Helveticat*», до швейцарської національної бібліографії «*Swiss Book*» і до «Бібліографії історії Швейцарії» («*Bibliography on Swiss History*»). Авторитетні дані були переведені на RDA ще рік тому. В цьому році Швейцарська національна бібліотека починає введення RDA до авторитетних даних архівної бази даних «*HelveticArchives*».

В Данії, на відміну від багатьох країн, найвищі рішення в галузі бібліотечної справи приймаються Данським агентством культури та Палаців, що є вищим органом влади в галузі культури в Данії. 19 серпня 2016 р., вже після Ризького семінару цей орган прийняв рішення про те, що Данія має розпочати роботу щодо впровадження RDA, яке планується на 1 січня 2018 р. Оскільки країна невелика, а англійську мову знає переважна більшість бібліотекарів національної бібліотеки та інших великих бібліотек, де будуть створюватися оригінальні каталожні записи, то вирішено, що Данія буде використовувати RDA Toolkit англійською мовою, і лише словник і основні положення перекладуть данською. Данські фахівці розробили Стратегію щодо авторитетних даних за RDA, які створюватимуться у повному масштабі для осіб, установ і організацій, а також творів.

Основними аргументами щодо переходу до нового стандарту для данських бібліотекарів була названа можливість постійного запозичення каталожних записів у зарубіжних бібліотеках і перспектива мати записи, що ґрунтуються на FRBR – новій моделі даних. Водночас RDA розглядається як крок до нового, що не базується на MARC форматі. Для українських бібліотекарів цікаво, що Процес почався зі створення кількох робочих груп, які перекладають глосарій RDA та готують данський профіль RDA, працюють з авторитетними даними; ще одна робоча група вивчає данський формат – *danMarc2*, щоб вивчити чи відповідає він вимогам RDA.

Туреччина є однією з країн, де бібліотеки, незалежно одна від одної, почали використовувати правила RDA. В основному це були університетські бібліотеки. Національний зведений каталог, відомий як *ТО-КАТ*, також задіяний в цьому процесі. Робота з впровадження RDA почалася в Туреччині з семінару, організованого в 2012 р., після якого й була створена робоча група. На самому семінарі також було вирішено удосконалювати авторитетні файли предметних рубрик та імен, організувати навчання каталогізаторів.

Крім того, були скликані наради у Національній бібліотеці Туреччини за участю дослідників, каталогізаторів, керівництва, основною метою яких була розробка плану дій. Визнано, що найважливішим питаннями, над якими слід працювати в першу чергу, є термінологічні дослідження, створення національних авторитетних файлів, розвиток інфраструктури та навчання кадрів. Багато заходів щодо підвищення обізнаності (семінари, тренінги та конференції) проводилися за сприяння бібліотечних асоціацій та університетів у 2012 і 2014 р. Значну роботу виконували Асоціація наукових бібліотекарів (особливо стосовно тренінгів), а також професорсько-викладацький склад бібліотечно-інформаційних факультетів, у т. ч. увівши до навчальних курсів питання RDA.

Фінською мовою RDA перекладено повністю і використовується також у бібліотеках фінських університетів і коледжів. Частково стандарт почали використовувати фінські архіви та музеї. Державні та спеціальні бібліотеки будуть здійснювати перехід на RDA у найближчі кілька років. Відтепер фінський RDA буде оновлюватися чотири рази на рік, після кожного випуску RDA Toolkit. Крім того, кілька посібників з різних областей каталогізації будуть опубліковані в RDA Toolkit в наступному році. Над цим працює Служба каталогізаційних стандартів Національної бібліотеки Фінляндії.

RDA був реалізований і в Національному зведеному каталозі Ісландії, який об'єднує майже всі бібліотеки Ісландії. З 20 травня 2016 р. всі нові бібліографічні записи готуються за RDA. Ісландською був підготовлений новий онлайн-довідник з RDA. Він містить положення, приклади. Сам стандарт перекладається частково: вступ, відносини визначників, терміни.

Національна бібліотека Іспанії працює над описом монографій за RDA. Інша робоча група зосередилася на використанні RDA для опису рідкісних матеріалів. Все це робиться на національному рівні, для потреб бібліотек всієї країни.

Перехід до нового стандарту каталогізації у Франції розпочався ще у листопаді 2014 р. відповідно до національної програми переходу, яка провадилася спільно двома національними бібліографічними установами – Національною бібліотекою Франції і Бібліографічною агенцією для вищої освіти. Національна програма бібліографічного переходу має свій веб-сайт: <http://www.transition-bibliographique.fr/enjeux/bibliographic-transition-in-france>. Дуже важливо, що перший французький виробник інтегрованих бібліотечних систем випустив систему під назвою «*Syrtis*», яка відповідає

Функціональним вимогам до бібліографічних записів (FRBR). Поки що вона використовується в середніх розмірів публічній бібліотеці.

Національна бібліотека Швеції прийняла рішення про перехід на RDA ще 2012 р. У травні 2014 р. було створено робочу групу в Національній бібліотеці та визначено завдання: вивчення існуючої шведської практики каталогізації, а також існуючої практики в RDA Toolkit; перехід на RDA Національного зведеного каталогу країни (Libris) і SMDb – національної бази даних аудіовізуальних зібрань Національної бібліотеки; переклад термінології RDA; навчання бібліотекарів та інформування про RDA; публікація інструкції з каталогізації за RDA на сайті Національної бібліотеки. Ці завдання вже частково виконані. Національна бібліотека Норвегії відповідає за реалізацію RDA в Норвегії, їй допомагає норвезький комітет Каталогізації.

Латвійські бібліотекарі також почали реалізовувати RDA у бібліографічних записах, особливо при описі е-ресурсів, у т. ч. книг, серіальних видань, нот, відео тощо. Особлива увага у Національній бібліотеці Латвії приділяється авторитетним записам. Про серйозні напрацювання у цій галузі переконливо свідчить те, що ще у 2013 р. авторитетний файл імен Бібліотеки був прийнятий до Віртуального міжнародного авторитетного файлу (VIAF). 3 квітня 2016 р. усі нові авторитетні записи на особу формуються лише відповідно до вимог RDA, а з 2017 р. планується розпочати створення авторитетних записів на установи та організації за RDA. Групою експертів було перекладено і адаптовано глосарій RDA. Розроблено у Латвії стратегію впровадження нового стандарту на 2016–2018 рр. (другий етап), у якій передбачено найближчим часом створити керівництво з опису монографій відповідно до RDA і навчальну програму для співробітників Бібліотеки.

Цей далеко не повний огляд стану впровадження нового міжнародного стандарту RDA європейськими бібліотеками відображає тенденцію розвитку сучасної каталогізації. Додамо, що фахівцями Бібліотеки Конгресу розробляється модель даних для бібліографічного опису під назвою BIBFRAME, яка має замінити MARC стандарти і використовувати принцип пов'язаних даних, про які йшлося на початку, для того, щоб бібліографічні дані бібліотек могли використовуватися не лише в межах бібліотечної спільноти, але й поза нею. 12 жовтня 2016 р. Бібліотека Конгресу провела вебінар «Від MARC до BIBFRAME», на якому були представлені напрацювання фахівців щодо проекту BIBFRAME, участь Бібліотеки у

ініціативі Linked Data for Production (LD4P), присвяченій пов'язаним даним. Це спільний проект Бібліотеки Конгресу та Колумбійського, Корнельського, Гарвардського, Принстонського та Стенфордського університетів по переходу від технології опрацювання видань до відкритих пов'язаних даних (Linked Open Data, LOD). Йшлося також про BIBFRAME і Програму спільної каталогізації (PCC), про вплив RDA на BIBFRAME.

Українські бібліотеки поки що залишаються поза межами цих процесів. Серйозні упущення попередніх двох десятиліть гальмують їх. Серед найважливіших: 1) відсутність зведеного каталогу навіть двох чи трьох головних бібліотек країни, не кажучи вже про всі основні бібліотеки (позаяк у нас 9 національних бібліотек, отже – 9-ти національних бібліотек країни: автору невідома країна, де відсутній зведений каталог головних бібліотек); 2) відсутність національного авторитетного файлу на прізвища українських авторів; на назви українських установ та організацій; на типові назви видань та серій; на українські географічні назви (автору невідома країна, де цього немає); 3) відсутність загальноприйнятого (синонім: національного, авторитетного) файлу предметних рубрик, які повинні використовуватися у предметній каталогізації (повинні, але використовуються навіть не у всіх національних бібліотеках України); 4) відсутність національних бібліотек України у WorldCat; жодна з 9 національних бібліотек України не подає записи до світового зведеного каталогу WorldCat OCLC, де зібрані каталожні (бібліографічні) записи бібліотек з 170 країн світу; 5) різноманітність і, здебільшого, застарілість програмного забезпечення каталогізації, яке не дозволить перейти на новий стандарт каталогізації RDA, на який перейшли чи переходять практично всі бібліотеки Європи і світу; 6) гальмування з переведенням карткових каталогів національних бібліотек країни, створених до початку е-каталогізації, в електронний формат.

Лише з вирішенням цих завдань українські бібліотеки можуть приєднатися до світових тенденцій розвитку сучасної каталогізації, основний напрям якої – впровадження RDA, пов'язані дані і BIBFRAME.

Список використаних джерел

1. On the Record : Report of the Library of Congress Working Group on the future of Bibliographic control. January 9, 2008 [Electronic resource]. – 44 p. – Access mode : www.loc.gov/bibliographic-future/news/lcwg-ontherecord-jan08-final.pdf. – Title from the screen. Accessed 10.11.2016.

2. Clarke R. I. Breaking Records : The History of Bibliographic Records and Their

Influence in Conceptualizing Bibliographic Data / Rachel Ivy Clarke // *Cataloging & Classification Quarterly*. – 2015. – Vol. 53. – № 3/4. – P. 286–302.

3. 2010 ALA Midwinter Meeting. Resolution Declaring and Promoting 2010 as the Year of Cataloging Research [Electronic resource]. – Access mode : http://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org.aboutala/files/content/governance/council/council_documents/2010mw_concil_docus/cd34_catalogingrese.pdf. – Title from the screen. Accessed 10.11.2016.

4. *Oliver C.* Introducing RDA : A guide to the basics / Chris Oliver. – Chicago : American Library Association, 2010. – VII, 117 p. : ill. – (ALA Editions).

5. *Weber M. B., Austin F. A.* Describing electronic, digital, and other media using AACR2 and RDA : a how-to-do-it manual and CD-ROM for librarians / Mary Beth Weber, Fay Angela Austin. – New York : Neal-Schuman Publishers, [2011]. – 301 p.

6. *Welsh A., Batley S.* <https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchArg=Welsh,%20Anne,%201972-&searchCode=NAME%2B&searchType=1&recCount=25> Practical cataloging : AACR, RDA and MARC21 / Anne Welsh and Sue Batley. – New York : Neal-Schuman Publishers, imprint of American Library Association, 2012. – XVI, 217 p. : ill.

7. *El-Sherbini M.* RDA : Strategies for Implementation / Magda El-Sherbini. – Chicago : ALA Editions, 2013. – X, 394 p. : ill.

8. *Lisius P. H.* A Review of RDA: Strategies for Implementation / Peter H. Lisius. // *Cataloging & Classification Quarterly*. – 2015. – Vol. 53, № 1. – P. 120–122.

9. *Maxwell R. L.* <https://catalog.loc.gov/vwebv/search?searchArg=Maxwell,%20Robert%20L.,%201957-&searchCode=NAME%2B&searchType=1&recCount=25> Maxwell's handbook for RDA, resource description & access : explaining and illustrating RDA : resource description and access using MARC21 / Robert L. Maxwell. – Chicago : ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2013. – X, 900 p.

10. *The RDA Workbook: Learning the Basics of Resource Description and Access* / ed. by Margaret Mering. – Santa Barbara, CA : Libraries Unlimited, 2014. – XVIII, 190 p. – illus. + CD-ROM.

Рец. на кн. див. : *Abrahamse B.* A Review of The RDA Workbook : Learning the Basics of Resource Description and Access / Benjamin Abrahamse. – *Cataloging & Classification Quarterly*. – 2015. – Vol. 53, № 7. – P. 851–854.

11. *Terrill L. J.* The State of Cataloging Research: An Analysis of Peer-Reviewed Journal Literature, 2010–2014 / Lori J. Terrill. – 2016. – Vol. 54, № 8. – P. (сторінка поки що немає, бо з'явився лише е-варіант номера).

12. *Bianchini C., Guerrini M.* The Italian Translation of RDA / Carlo Bianchini & Mauro Guerrini // *Cataloging & Classification Quarterly*. – 2016. – Vol. 54, № 7. – P. 442–451.

13. *Hennelly J.* Is RDA a Global Standard? Usage, translation, and governance as indicators / James Hennelly // *American Libraries*. – 2016. – September 23.

14. Щорічний семінар Європейської групи RDA // *Бібл. вісник*. – 2016. – № 4. – С. 45–52.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2017 р.

Nadiia Strishenets,

Doctor of historical sciences, leading researcher,
Vernadsky National Library of Ukraine

International cataloging: linked data and BIBFRAME

In this article, the author focuses on the profound changes in foreign cataloging and the new international cataloging standard «Resource Description and Access» (RDA), the prospect of which is creating a model of linked data. The experience of Italian translation of RDA is covered and the main problems that have arisen during this work. Among them there are the permanent changes of its text and translation of new terms that define the context of cataloging for the future. The results of RDA development and dissemination in European countries after the EURIG seminar in Riga (May 2016) are presented. The article also touches upon BIBFRAME – a data model for bibliographic description designed to replace the MARC standards.

Keywords: cataloging, foreign librarianship, library standards, linked data, BIBFRAME.